

האבסורד כמורה דרך מוסרי

"האורח" לאלבר קאמי*

אנחנו נמצאים אי שם בתחילת שנות החמישים. המקום אלג'יריה, עדיין תחת שלטון צרפתי. כבר מבצבצים ניצני המרד של הערבים האלג'יראים בשלטון הקולוניאלי הצרפתי ובאוויר מרחפת מתיחות חדשה. בניגוד למושבות צרפתיות אחרות מעבר לים, באלג'יריה חיה קהילה צרפתית גדולה מאוד לצד התושבים המקומיים. קהילה זו החלה את התיישבותה במקום עוד בתחילת המאה ה-19 ואנשיה רואים את אלג'יריה כמולדת לכל דבר. אחד מהצרפתים האלה הוא דארי, מורה עממי אשר נשלח לאחד המחוזות הנידחים ביותר, על גבול מדבר סהרה, אל בית ספר קטן השוכן כמבנה בודד על גבעה חשופה. דארי, שהוא רווק, מתגורר בבית הספר האזורי שלו, שיש בו כיתה אחת בלבד אליה מגיעים התלמידים מכפרי הסביבה.

סיפורנו מתחיל בשעת אחר הצהריים. שוטר מחוזי בשם באלדוצ'י מגיע אל בית הספר עם אסיר ערבי שרצח את בן דודו. זאת עונת הסתיו, ושלג כבד ירד באיזור ושיבש את הרכבים, וכבר שלושה ימים שהתלמידים לא הגיעו לבית הספר. באלדוצ'י שהביא את הערבי מאחד מהכפרים הסמוכים מבקש מדארי לקחת את האסיר אל עיר המחוז הסמוכה, שכן הוא עצמו חייב לחזור במהירות לכפרו כדי להשליט שם סדר. דארי מסרב ליטול על עצמו את המשימה הזאת, אבל באלדוצ'י, שהייב לחזור אל כפרו, מחליט להשאיר את האסיר אצל דארי, אולי מתוך אמונה שדארי בכל זאת יתחרט ויוביל את האסיר אל השלטונות המחכים לו בעיר המחוז. אבל דארי אינו מתכוון לשנות את החלטתו. הוא אמנם מאכיל את הערבי, מלין אותו בתדרו אבל מקווה מאוד שהאסיר יימלט לנפשו ויפטור אותו מן הדילמה שאליו נקלע. אלא שהאסיר אינו בורח, ולמחרת בבוקר לוקח דארי את הערבי אל גבול המדבר, מצייד אותו בכסף ובמזון, ומורה לו את הדרך להימלטות אל נוודים במדבר אשר יתנו לו מחסה, אלא שהאסיר לא בוחר בהימלטות ועולה לבדו במעלה הגבעה המובילה אל עיר המחוז שם מחכים לו שלטונות התוק. דארי חוזר אל בית הספר הדומם, ועל הלוח הוא מוצא כתובת, רשומה בגיר ביד לא לומדה, אשר נכתבה כנראה בידי קרוביו של הערבי: אתה מסרת את אחינו, דמך בראשך. תחושת בדידות עמוקה עוטפת את ליבו. והסיפור מסתיים במשפט: בארץ הגדולה אשר אהב אותה כל כך, היה שרוי לבדו.

נלך שוב אל סופו של הסיפור הזה, ונשאל את עצמנו, מה הרגשתנו המוסרית כלפי המורה ובעיקר כלפי המעשה שלו. האם החלטתו העיקשת לא להסגיר את הערבי לשלטונות ולאפשר לו להימלט אל המדבר נראית לנו כהחלטה מוסרית נכונה, חיובית או שלילית? ואם היא נראית לנו חיובית כיצד ננמק את מניעיה. האם אנו מזדהים עם מעשהו? ומה רמת ההזדהות הזאת? וגם אם נאמר שאיננו מזדהים עם המעשה של דארי, האם אנו חשים על פי עיון מדויק בסיפור שדארי עצמו ראה את ההלטתו לא להסגיר את הערבי כהחלטה בעלת תוקף מוסרי חיובי. ואם זאת היתה הרגשתו מה הם הנימוקים שהפעילו אותו. אלו השאלות שיעמדו למבחן בעיוננו בסיפור הזה, שכתוב כדרך שכתובים רוב סיפורי

* מתוך ספר המסות "כוחה הנורא של אשמה קטנה". על ההקשר המוסרי של הטקסט הספרותי, שיצא בקרוב לאור.

קאמי, כולל הנוכלה הארוכה "הזר", והרומן "הדבר", בלשון תמציתית, מדויקת ויבשה, בהנמקות פסיכולוגיות מינימליסטיות. כתיבה שמכנים אותה אכזיסטנציאליסטית ואני הייתי מוסיף את התואר – מדברית. כתיבה המבקשת לחתור דרך תיאור מצבים אנושיים חדים, אם כי לא בהכרח מוקצניים, אל לוו הקיום האנושי.

על השאלה הראשונה: האם נוצרת אצל הקורא הזהות מוסרית חיובית עם מעשהו של דארי, אני יכול לענות אלא לתת תשובה פרטית ובכן, אני יכול להעיד על עצמי שבקריאה הראשונה ואולי גם השניה של הסיפור הזה נוצרה אצלי כקורא אהדה ברורה למעשהו של דארי. מעשהו נראה לי נכון וטוב אם כי לא התעלמתי מאופיו הפרובלמטי של המעשה. העובדה שהאסיר הערבי מחליט ללכת לבדו במדבר כדי להסגיר את עצמו אל שלטונות החוק נראתה לי כתמונה מוסרית רבת הוד. כמו כן אני יכול להעיד מנסיוני כמורה שלסטודנטים רבים מאוד (לא כולם!) שלמדו יחד איתי את הסיפור הזה במסגרות שונות, היתה תגובה אינטואיטיבית דומה.

(עלינו לזכור, שהפגישה הראשונה עם יצירה היא פגישה מכוננת. מה עוד שבמקרים רבים היא נשארת לגבי יצירות רבות – פגישה יחידה).

אבל בעוד, כאמור, התגובה המוסרית של הקורא מוכרעת בתחמומו האישי ולפי סולם ערכיו שלו, הרי ניתן להוכיח בבירור שהטכסט של הסיפור "האורח" תומך מאוד בגירסה שדארי עושה את מעשהו מתוך מניע מוסרי. האם המניע נכון או צודק זאת שאלה אחרת, אבל מבחינת דארי היא נראית על פניה, כפעולה מוסרית. מניעה אולי סתומים, אבל המסגרת שבה היא מתרחשת מעידה שהגיבור שלנו פועל מתוך תחושה מוסרית.

לפי קריאתי המדוקדקת את הסיפור אין לדארי שום הסבר למעשה שהוא עושה. יתירה מזאת, במעשה אמנות מינימליסטי יבש אבל מדויק טורח המחבר לנטרל מניה וביה כל סיבה אפשרית למעשהו של דארי. כך שהמסקנה המתבקשת היא שהחלטתו לשחרר את האסיר מוצבת ללא כל סיבה, הווה אומר – זאת החלטתו אבסורדית. אם נכנה את האבסורד – מעשה שאין לו שום מניע. אף על פי כן, וזאת היא הייחודיות של הסיפור הזה, מעשה אבסורדי מובהק זה נתפס לא רק על ידי דארי אלא גם על ידי רבים מאיתנו כמעשה מוסרי. הכיצד?

"המורה היה מסתכל בשני האנשים המעפילים אליו". מכאן ואילך ייקרא דארי מפעם לפעם בשמו ומפעם לפעם בכינוי המורה. והעובדה שהוא נקרא בשם המורה באה ללמד שזה אדם המלמד כללים, מה עוד שכמורה עממי הוא ודאי נדרש לשאלות של התנהגות ומוסר במגעיו המתמידים עם תלמידיו. זה אדם שמוכיח שיש בו מידה של חירות פנימית בתוכו אולי גם מתוקף העצמאות והבדידות שנותנת לו עבודתו כמורה בבית ספר מרוחק.

שכן, אם הגיבור שלנו היה חוואי, או סוחר מקומי אולי היינו תולים את החלטת אי-ההסגרה באיזו עמדה ראשונית של הכנסת אורחים שלא מפירים אותה, או באינטרסים אנוכיים של מישור שמפחד לסבך את עצמו עם שכניו. אבל אין זה אמור לגבי מורה, ששכרו ניתן לו על ידי השלטונות, הוא אינו תלוי לפרנסתו בסביבה, נהפוך הוא, בבית הספר נערמים שקי תבואה שהממשלה הצרפתית העבירה לו כדי לחלק כעזרה לכפריים העניים הסובלים מן הבצורת. אנשי הסביבה תלויים בו, לא הוא בהם. כך שהחלטתו יכולה להיות חופשית לגמרי ואכן כזאת היא.

אני נזכר בסיפור בשם "מתאו פוקון" של פרוספר מרימה, שהיתה לו תבנית דומה. מעשה

בפושע שנמלט אל בית אחוזה ומוצא שם את בנו האהוב, בנו יחידו של בעל האחוזה, אציל ונכבד בקהילתו, שנעדר מן המקום. הפושע מבקש מהנער להסתיר אותו מרודפיו, אנשי המשטרה, והנער אכן נענה לבקשתו. כאשר מגיעים אנשי המשטרה ובראשם דודו של הנער אל האחוזה הם מבינים שהפושע הוסתר על ידי הנער, ומפתים אותו בשעון זהב נוצץ לגלות את מקום מתבואו של הנמלט. כאשר חוזר האב, בעל האחוזה, ושומע על כל הפרשה הוא לא רק מגפץ את שעון הזהב שניתן לבנו אלא אף מוציא אותו להורג על שמעל באמון הכנסת האורחים שהיה חייב בה. סיפור זה בנוי על קודים ברורים של כיבוד מצוות הכנסת האורחים. ואני מביא אותו כאן על מנת להראות את ההבדל התהומי בין שני הסיפורים. לדארי אין שום קוד של הכנסת אורחים ראשונית, או של אי-הסגרה. הערבי גם לא נמלט אל ביתו לבקש מתסה, אלא הובא על ידי השוטר הצרפתי.

* * *

מי הוא איה דארי זה? האם החלטתו לא להסגיר את הערבי הרוצח לשלטונות גובעת מתוך עצמה של רומנטיקן, אדם הבורח מן החברה, איש אכסצנטרי בעל דעות אנרכיסטיות שדוחה כל חוק וסדר ולכן הוא מסרב להסגיר את הרוצח הערבי לשלטונות חוק? אם נבחן בזהירות את האינפורמציה הניתנת על דארי בסיפור, נגלה שהוא רחוק מכל האיפיונים האלו. דארי הוא מורה אשר נשלח לאיזור המרוחק הזה, על גבול המדבר. הוא הגיע לאחר המלחמה העולמית, וביקש משרה בעיירה קטנה ליד הרכסים התחתונים את המדבר, אולם כיוון שלא היתה שם משרה פנויה הוא נשלח אל מקום מרוחק יותר, אל תוך הרמה עצמה, שם היתה תחילה יד הבדידות והדממה קשה עליו מאוד. הוא לא בחר בבדידות הקיצונית הזאת כבורח מן החברה או מתפש בדידות לשמה, אלא נקלע לתוכה בגלל כורח הנסיבות. אמת, המגע המתמיד עם נוף המדבר החשוף והשומם שבתוכו הוא מצוי כנראה משפיע על "החלטת האבסורד" שלו, שהיא תגובה אינסואטיבית, תגובה אכזיטנציאלית, על כל המשמעות העמומה אבל הסוגסטיבית של מושג זה, האומר – הקיום קודם לתודעה.

כאמור, הימים ימי תחילתו של המרד האלג'יראי בצרפתים. ומדובר כאן על אסיר ערבי המובל על ידי שוטר צרפתי (אם כי קורסיקני, בן מיעוט בעצמו) אל מורה צרפתי. האם המאבק הלאומי הוא הגורם להתחלתו של דארי לא להסגיר את הערבי לשלטונות? האם לפנינו כאן צרפתי אוהד בסתר של המאבק האלג'יראי, שחמלתו על הרוצח הערבי באה למחות על מדיניות צרפתית בלתי-נכונה? כאשר פורסם הסיפור הזה בשנות החמישים, נראה הנימוק הפוליטי הזה כמניע העיקרי של מעשהו של דארי. אבל האינפורמציה הניתנת לנו בסיפור סותרת כל הנחה שמניע פוליטי הקשור לסכסוך הקולוניאלי הוא שמזין את החלטת המורה. דארי עצמו אינו פאציפיסט, או אדם מנוכר לחברה הצרפתית שאלה הוא שייך. הוא מחזיק בדירתו הקטנה נשק, והוא בהחלט יהיה מוכן להילחם אם יידרש. "להילחם, כן, אם יידרש, אך לא זאת". ומוקדם יותר, כאשר הוא נדרם הקשיש מנסה לשכנע אותו ליטול על עצמו את המשימה ואומר לו: "בימי מלחמה עוסקים בכל מיני מלאכות". עונה לו דארי באירוניה קלה: "יובכן, הריני מחכה להכרזת המלחמה". כלומר דארי אינו מוציא את עצמו מן הסולידריות עם בני עמו הצרפתים. הוא יילחם יחד עם כולם בבוא השעה. אין בטכסס שום רמז של סימפטיה מיוחדת למרד האלג'יראי. העניין הזה מנוטרל לחלוטין ממערכת השיקולים. ואכן הוא שואל את

באלדוצי שאלת אורח צרפתי: "האם הוא נגדנו?" ותשובתו של הוואנדרם: "איני סבור, אלא שלעולם אינך יודע". היא תשובה ניטרלית לגמרי.

ההשערה שאולי אהדה סמויה למרד האלגייראי היא שעומדת ביסוד החלטתו העיקשת של דארי לשחרר רוצח ערבי, אין לה במה להיאחז בסכסס עצמו. דארי עצמו אינו מראה שום סימני אהדה מיוחדים לערבים המקומיים, הוא מסתכל עליהם בפיכחון ומתוך עמדה ריאליסטית ברורה. צרפת בשבילו אינה רק המטרופולין השולחת אליו את משכורתו, אלא גם כנראה הקונטקסט התרבותי שלו. פרט קטן יכול ללמד זאת. בתחילת הסיפור מתוארת הכיתה שבה הוא מלמד; והנה, אומר המספר, על הלוח עדיין מצוירת מפת צרפת ועליה ארבעת נהרותיה הגדולים בארבעה צבעים שונים. אין ניגוד גדול יותר בין הגיאוגרפיה של צרפת, על נהרותיה ואדמתה הרשנה לבין המדבר השחון מסביב. אבל זה מה שדארי מלמד לאלגיירים הקטנים, שבוודאי גם משננים כמו שאר תושבי הקלוניות הצרפתיות: אנחנו צאצאי הגאלים הקדמונים. דארי שלנו מתגלה כמורה ממושפע וקונבנציונאלי, ואין כאן סימפטיה מיוחדת לערבים שמביאה אותו לנהוג כפי שנהג.

עוד נחזור לערמת המספר שבחר דווקא באסיר ערבי כאובייקט למעשהו של דארי. בחירה זו איפשרה לו להרדים את ההתנגדות שלנו ולהחליק לתוך תחושת ההזדהות המוסרית שלנו את האבסורדיות. אם היה מדובר ברוצח צרפתי ולא ערבי ייתכן וקשה היה לנו לסלוח לדארי על סירובו להסגיר את האיש לשלטונות. אבל כאשר נגמור לעיין בסיפור ניאלץ להודות שעל פי רוחו הפנימית של הטכסט גם אם הוואנדרם הקשיש היה מביא אסיר צרפתי ולא ערבי, היה דארי נוהג בדיוק באותו אופן. כך שהעניין כולו אינו נוגע לסכסוך בין שתי הקהילות באלגיירה, אף כי סכסוך זה מרחף על הסיפור ומטעה את הקורא בהבנת מניעיו האמיתיים של דארי.

או אולי הסיבה לאי־ההסגרה טמונה לא בלאומיותו של האסיר אלא בפשעו או אולי באופיו או באישיותו. אם כן, נשאל את עצמנו מי הוא הערבי הזה? ומה פשעו? זהו רוצח, שרצח את בן דודו באכזריות על עסקי תבואה. "דיבור אחד, הוא רצח את בן דודו במכת מגל. התדע כמו את הכבש, צ'ק..." אין זה רצח אידיאולוגי אין זה גם רצח בגלל איוה קוד פנימי ערבי של גאולת דם, או כבוד המשפחה, או דבר אחר ששייך למערכת ערכים שהיא לכאורה לא נגישה ולא שפיטה לאדם מערבי. מדובר כאן על פשע ראשוני של מעשה רע באופן מוחלט על פי כל מערכת ערכים. רצח, ועוד של קרוב משפחה, על עסקי ממון. אם מישוהו היה מנסה לפרש את עמדת אי־ההסגרה של דארי כמין עמדה של POLITICAL CORRECTNESS המסרבת לשפוט או להעריך אנשים מתרבות אחרת, בדרך כלל תרבות שנראית על פניה פרימיטיבית יותר, ובכן לא בסיפור שלנו הוא ימצא את מבוקשו. ראשית דארי אינו זר לתרבות הערבית הוואנדרם אלא היא חלק אינטגרלי מעולמו. הוא מדבר ערבית ומלמד את ילדי הערבים. ולכן אין הוא ליברל אירופאי מלא ברגשי אשמה מערביים שחושב שרצח של ערבי על ידי ערבי הוא דבר קל ערך, שלא מצריך התייחסות. הנה תגובת דארי לאחר שהוא שומע מפי השוטר על הרצח:

"זעם פתאום עלה בדארי אדם זה, כלפי כל הבריות ורשעותם המזוהמת, כלפי שנאותיהם שאינן נלאות ונהייתם המטורפת לדם."

אין דארי משולל חוש צדק והבחנה בין טוב לרע. תגובתו המוסרית היא חזקה ומיידית. אבל

עדיין אין הוא רוצה להסגיר את הערבי הזה לשלטונות. וחוזרת השאלה לעיקרה. למה?
סיפורים רבים על אורחים בעלי חוש צדק שמוכנים להסתיר פושעים בבתיהם, ולהתחמק מהסגרתם, בנויים בדרך כלל על מערכת אינטראקציה שמתפתחת בין האורח התמים והמהוגן לבין הפושע שחזר לפתע אל עולמו. מערכת שבנויה אם על היקסמותו של האורח מפורע החוק, או להיפך מחזרה בתשובה של הפושע במגע אינטימי ואנושי עם העולם המהוגן. שתי התקרבויות אלו יוצרות מהפך אצל האורח ההגון שמוכן להפר את החוק על מנת להציל את הפושע מעונש. אולם מערכת זו זרה לסיפור שלנו. ההחלטה של דארי היא קודמת לכל ההיכרות שלו עם הערבי. כאשר באלדוויי מוטר את בקשתו, ועוד לפני שדארי הגיע לכלל החלפת ולו משפט אחד עם הערבי הוא מודיע קטיגורית שלא יביא אותו אל שלטונות החוק בטנג'יט. גם במשך הלילה שהם מבילים יחדיו בבית הספר, אין דארי מראה שום סימני ידידות אל הערבי, שמבקש דווקא את קרבת המורה. הערבי לא מעורר בו כל עניין כבן-אדם. הערבי מבקש מדארי שילווח אותו אל בית-הכלא, אבל דארי מסרב. וגם ברגע הדרמטי שבו דארי מעמיד את הערבי ומראה לו שתי דרכים. האחת להימלטות אל המדבר והשניה אל העיירה שבה מחכים לו בית המשפט והכלא, פונה הערבי בבהלה אל דארי ואומר לו בתחינה: "שמע..." עונה לו דארי ביבושת ובניכור: "לא, שחוק. עכשיו אני עוזב אותך".

כלומר, לא מתחולל בסיפור שום מגע ממשי, אישי או רוחני בין דארי לבין האסיר שנמסר לידי, שיכול להצדיק בדיעבד או לאחר מעשה את ההחלטה לא להסגירו. יתירה מזאת, הערבי כנראה גם אינו מתחרט על מעשהו, כך שאי-אפשר לתמוך במין גירסה מפוקפקת, שדארי לא מסגירו משום שהחרטה הפנימית של הפושע היא בעיניו מטרה מוסרית עליונה, ולא כליאה בבית-סוהר.

"מדוע הרגת אותו?" שאל בקול. שנימת האיבה שבו הפתיעתו.

הערבי הסב עיניו.

"הוא ברח. רדפתי אחריו."

הוא נשא עיניו אל דארי והן מלאות מעין שאלה אומללה.

ועתה, מה עומדים לעשות לי?

"אתה מפחד?"

הלה שתק והסב עיניו.

"מתחרט אתה?"

הערבי הביט בו בפה פעור, ברור. הוא לא הבין.

אישיותו של הערבי הרוצח לא נותנת לנו אפילו קצה של חוט לסיבה שתנמק למה לא להסגירו. דארי מודיע על החלטתו מראש בלי שום קשר אל הערבי או אל מעשהו או לאיזו אינטראקציה אפשרית ביניהם.

* * *

אולי עלינו ללכת בכיוון אחר לגמרי. לא לחפש את הסיבה בערבי או באישיותו של דארי אלא בעמדה עקרונית ששוללת את החוק באשר הוא חוק. כלומר דארי נוהג כאן כמו טארז ברומאן ה"דבר", שיוצא נגד עונש המוות באשר הוא. דארי הוא אנרכיסט ששולל את החוק, אם כך הדברים, צריך היה החוק המיוצג כאן להיראות בצורתו הברוטאלית והמאיימת. אולם,

נהפוך הוא, לעיתים נדירות מופיע לפנינו נציג החוק בפנים כה אנושיות ויפות. באלדוויי הוואנדרם הקשיש, הוא איש רך והומאני. הוא עצמו בן מיעוט בצרפת, ואין בו אותה יוהרה של הרוב השליט. כאשר הוא מוביל את האסיר במדבר, הוא אמנם רוכב על סוס והאסיר הולך קשור אליו, אבל הקורסיקאי טורח למתן את הליכת הסוס כדי לא לייגע את הערבי. כאשר הם מגיעים אל בית הספר, ודארי מבקש להתיר את האסיר מכבליו ממהר באלדוויי לתת את הסכמתו, והוא אומר את המלים הללו שנשמעות כה אנושיות כאשר הן באות מפיו של שוטר קשיש: "גם אני איני מחבב את זה. לקשור בן אדם בחבל, אין אתה מתרגל לכך על אף השנים. כן, מתבייש אתה, אלא שאין להניח להם לעשות כרצונם". שוטר קשיש שלא התרגל לקשור אדם, ועדיין הוא מתבייש לעשות זאת, הוא שוטר שמייצג את החוק בפנים האנושיות ביותר שלו. ואכן נראה שהוא ידיד אהוב לדארי, ואף משווה את המורה לבנו. הוא מעמיד את החוק בצורה הברורה וההגונה ביותר – אין להניח להם לעשות כרצונם. הוא אגב אינו מבקש מדארי לכלוא את האסיר, גם לא מבקש ממנו לשפוט אותו. הוא רק מבקש להוליך אותו אל בית המשפט המתין לו.

יש בספרות הישראלית סיפור מפורסם שנכתב כמה שנים לפני הסיפור של קאמי המזכיר בכמה אלמנטים את הסיפור הזה. אני מתכוון ל"השבוי" של ס. יזהר. שם פורצת ההתלבטות של הגיבור, החייל האנונימי של הסיפור, אם לשתרר את הרועה הערבי או להעבירו למכלאת השבויים המרוחקת, לאחר שנדהם מן הברוטאליות הנהנתנית שליוותה את חקירתו של השבוי על ידי חבריו החיילים. אולם שם נראה בבירור שסיבת ההתלבטות המוסרית של החייל היא בגלל ההתנהגות הברוטאלית הלא צפויה של חבריו. ואילו כאן, דארי מתעקש בחלטתו למרות שליבו נכמר על ידידו הוואנדרם, שנעלב עמוקות בגלל סירובו של המורה.

האם לפנינו אדם קטן שמנסה להתחמק מן האחריות הפתאומית והמזוהה שנפלה עליו. אדם שאומר: זה לא ענייני. תעזבו אותי לנפשי. לכאורה יש בסיפור כמה משפטים שתומכים במין עמדה זו. אבל אם כך היה הדבר: מה מוסריות אנו מוצאים בבני־אדם כאלו שמטריבים לסייע בעת צרה. להוביל פצוע, או להחזיק בגנב נמלט עד שתבוא המשטרה. האם יתעורר בנו כבוד אל אנשים כאלו? או להיפך בסך הכל יתעורר בנו זילזול בהם.

והרי הסיטואציה כאן אינה דומה לסיטואציה שבה שוטר מבקש מאזרח בהמולת העיר לעזור לו להשגיח על חשוד עד שיוכל להועיק עורה, ותאזרח הממהר מסרב ל"עשות את העבודה של המשטרה". כאן ברור, שהסירוב לא נובע בגלל שדארי עסוק במשהו אחר אלא זה סירוב עקרוני. יתירה מזאת, דארי לא רק נוקט עמדה פאסיבית של אי־הסגרה, אלא עמדה אקטיבית ברורה המבקשת לאפשר לערבי להימלט למדבר. הוא מצייד אותו במזון ובכסף כדי שיוכל להגיע אל הנוודים אשר יתנו לו מחסה ומקלט.

ואם כל הנסיגות עד עכשיו למצוא עילה למעשהו של דארי נדחים על פי הטכסט הברור והמדויק של הסיפור, אולי נמצא סיבה עמוקה ומופלאה שבה דארי כמחנך מבקש בסתר ליבו שהערבי יסגיר את עצמו, דבר שמתרחש בפועל בסוף הסיפור. כלומר, דארי יוצר לערבי סיטואציה שבה יינתנו לו שתי דרכים, דרך ההימלטות ודרך ההענשה. מתוך אמונה שאם הערבי אכן מרגיש באשמתו הוא יילך בעצמו להסגיר את עצמו לשלטונות החוק. וזו הדרגה המוסרית הגבוהה ביותר. אנו נזכרים בסוף הנפלא של החטא ועונשו של דוסטויבסקי שם מגיע

ראסקולניקוב עצמו אל תחנת המשטרה להודות על עווננו, והוא עושה זאת למרות שבידו של החוקר הנפלא פורופירי שידע על אשמתו לא היו שום הוכחות ברורות וחד-משמעיות להרשיעו. גם כאן בסוף הסיפור אנו חוזים בתמונה מוסרית רבת הוד, שבה הרוצח הולך לבדו במדבר אל עבר החוק הממתין לו, למרות שההימלטות נמצאת בהישג ידו.

אולם לצערנו עלינו לדחות גם את האפשרות היפה הזאת, שהיתה נותנת לדארי עוצמה חינוכית. לאחר שעזב את הערבי בפרשת הדרכים מגלה דארי בשובו אל בית הספר שהערבי בחר לא להימלט אל המדבר כי אם ללכת לבדו אל החוק המחכה לו בסג'ט. אומר המחבר "מתוך נקיפת לב (או בצרפתית "LE COEUR SERRE" – כלומר בכאב לב) גילה דארי בערפל קליל זה את הערבי המשתרך בדרך העולה אל בית הסוהר."

משמע, שההסגרה העצמית של הערבי אינה התכלית הסמויה שאליה קיווה דארי. לסיכום: אט אט אנו מגלים שהטכסט הפשוט והיבש של קאמי מנטרל בעדינות אבל בריקנות כל סיבה אפשרית שיכולנו להעלות על הדעת להחלטתו העיקשת של דארי לא להסגיר את הרוצח הערבי לשלטונות החוק. ובאין שום סיבה אפשרית אנו יכולים לומר שמעשהו הוא נטול מניע, הווה אומר מעשה אבסורדי. ההחלטה לא מובנת לז'אנדרם, לא מובנת לערבי, לא מובנית אפילו לדארי. במשפט היחיד שבו הוא מנסה להבהיר לעצמו את מעשהו נאמר כך:

פשעו האווילי של אדם זה קימם אותו, אך מעשה מסירתו נגד את הרגשת הכבוד: עצם המחשבה בכך העלתה את חמתו מרוב השמלה.

אבל זהו הסבר עמום ביותר, חסר משמעות. מה פירוש הרגשת כבוד? כבוד למי? כבוד לרוצח? על מה? איזה כבוד ייפגע אם יובילו את האסיר אל בית המשפט אשר ידון אותו בצדק ובאמת?

התוקף של קביעות מוסריות המבחינות בין טוב לרע, בנוי על עקרון הכלליות. עשה את מעשך כך שיוכל לשמש כחוק טבע כללי, קבע הפילוסוף עמנואל קנט. אבל גם אם לא נרחיק לקיצוניות של קביעה כזאת, עדיין אנחנו מחפשים את עקרון הכלליות בכל מעשה שיש לו השלכה מוסרית.

מעשה אבסורדי, כלומר מעשה שאי-אפשר לנמק אותו כלל, הוא מעשה שאינו יכול לשמש כמודל מוסרי לכלום כי אי-אפשר לתרגם אותו למערכת כללים חוזרת, האומרת, אם כך וכך... אז כך וכך... ואף על פי כן, בסיפור זה אנו מרגישים את המעשה האבסורדי הוה כמעשה מוסרי, למרות שכל הגורמים בסיפור אינם מצדיקים אותו.

דארי אינו מכיר את הפילוסופיה של קאמי האומרת: "אני צועק שאיני מאמין בכלום וכי הכול אבסורדי, אלא שאיני יכול לפקפק בצעקתי, וראוי כי אאמין לפחות במחאתי. המרד הוא הוודאות הראשונה והיחידה שתינתן לי בדרך זו, בתוך תוכו של הגיסיון האבסורדי..." הוא איננו אינטלקטואל אכזיסטנציאלי שפועל על פי פילוסופיה תיאורטית. הוא מורה עממי פשוט, שתחושת האבסורד של העולם מוסמעת בו מתוך מגע של בדידות עם הנוף השמם שתיאורו מופיע כמה פעמים בסיפור בעוצמה רבה:

זו היא הארץ. אכזרית לגבי כל החי בה, אפילו בלי האנשים, שמכל מקום, לא הועילו ולא כלום, אלא שדארי נולד בה, בכל מקום אחר ראה עצמו גולה.

כי היתה האבן מכסה שלושה רבעים של הארץ. ערים נולדו בה, פרחו ונעלמו לאחר מכן;

אנשים עברו בה, אהבו איש את רעהו או שניצו זה עם זה עד חורמה, ויצאו מן העולם, במדבר זה אין כל ערך לאיש, לא לו ולא לאורחו, ואף על פי כן ידע דארי, כי מחוץ למדבר זה לא יוכלו שניהם לחיות חיים של ממש.

האבסורד של היקום הוא חלק מחווייתו הרגשית של דארי, ולכן תגובתו היא גם אבסורדית, כי רק תגובה אבסורדית היא נכונה ליקום אבסורדי. גם מארסו גיבור הנובלה "הזר" נהג באבסורדיות דומה, שהובילה אותו להרוג את הערבי ללא סיבה, או כפי שהסביר בבית המשפט "בגלל השמש". אלא שאותה תגובה אבסורדית שיוצרת בנובלה המפורסמת מוות ללא הנמקה, כאן בסיפור "האורח" היא מגלגלת את הדברים לכלל מעשה בעל תוקף מוסרי. היא מוליכה את הרוצח בודד במדבר אל עבר בית הסוהר המחכה לו.

אין שום סיכוי שמעשהו של דארי יובן באיזה שהוא אופן. החלטתו האבסורדית יוצרת אי-הבנה טוטאלית סביבו, לא רק של הערבי או של הו'אנדרם הקשיש, או אפילו לדארי עצמו, אלא גם לקרובי הערבי שכותבים על הלוח בכיתה הריקה: "אתה מסרת את אחינו. דמך בראשך". עמדה אבסורדית אינה יכולה להיות אלא כישלון ואינה יכולה להעמיד סביבה אלא בידות, ואכן בתחושת בדידות עמוקה מסתיים הסיפור.

לו הסיפור הזה היה מסתיים בבריחתו של הערבי אל המדבר קרוב לוודאי שלא היתה לנו אהדה מוסרית למעשהו של דארי. העובדה שהערבי מסגיר בסופו של דבר את עצמו, היא שמבטיחה להחלטתו האבסורדית של דארי את הקשבתו ואמונתו. אבל כאשר אנו מבקשים לבדוק אם היה קשר ברור בין מעשיו וכוונותיו של המורה לתוצאה הסופית המוסרית של רוצח ההולך לבדו במדבר להסגיר את עצמו, לא רק שאין אנו מוצאים שום קשר אלא להיפך, אנו רואים שהמעשה המוסרי שמתרחש בסוף הסיפור עומד בניגוד לכוונות הגיבור. המערכת הרטרית של הסיפור, כפי שחשפנו אותה במהלך הסיפור, דאגה מצד אחד לתת לנו מעין אשלייה שיש לדארי נימוקים אמיתיים לאי-הסגרה, אבל בה בעת היתה עקבית ונחושה לעקור כל אפשרות להעמיד בפועל נימוק ממשי כלשהו להחלטתו של דארי. הדבר נעשה בעיקר על ידי בחירה של איש ערבי כרוצח, וזאת על מנת להשתמש באהדתו למרד האלג'יראי, או ב"גזענות הליברלית" הסוברת שערבי אינו בר עונשין בידי איש מערבי, כדי להרדים את ההתנגדות לאבסורד של דארי. על ידי תיאור הסיטואציה של הבדידות נוצרה בסיפור איוו אשלייה, שדארי הוא מין מורד חברתי, מתבודד רומנטיקן, המנסה לנער מעצמו את דרישות החברה, ולכן בתור שכזה אולי אפשר להזדהות עם מעשהו. אבל כל אלו היו רק הטעיות זמניות. והטכסט דאג כל הזמן להפריך כל אחת מהן בדייקנות ובבהירות, על מנת שהחלטתו האבסורדית של דארי, שהיא החלטה קיומית, מיואשת, חמורת סבר וחסרת פשר תוכל להתגבר של המחסומים הרציונאליים של הקורא, וליצור בו הזדהות ואהדה לא רק עם החוויה של דארי אלא גם עם עמדתו.

במצבים ריאליים, שבהם אנו שופטים את המוסר על פי מטרות, אמצעים ונימוקים כוללים לא היינו מסוגלים בשום פנים ואופן לתרגם מעשה אבסורדי למעשה בעל הוראה מוסרית. אבל הספרות, בכוח הרטוריקה הסוגסטיבית שלה, מצליחה לפתוח ולהרחיב את אופק עולמנו המוסרי במקום שלא שיערנו. האם זו הרחבה חיובית או להיפך מסוכנת, כאן צריך כבר לבוא דיון אחר, גם אישי וגם פילוסופי כללי.